

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ ความชุกและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ กับการรักษาล่าช้าของผู้ป่วยวัณโรคปอด
ในบุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ จังหวัดเชียงราย ประเทศไทย

ผู้ประพันธ์ เกศสุตา เต็มเป็น

หลักสูตร สาธารณสุขศาสตรมหาบัณฑิต (สาขาวิชาการจัดการสุขภาพชายแดน)

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภมรศรี อินทร์ชน

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิษณุรักษ์ กันทวิ

บทคัดย่อ

วัณโรคเป็นโรคติดต่อที่ยังคงเป็นปัญหาสาธารณสุขระดับโลก การรักษาวัณโรคล่าช้าเป็น
ปัญหาสำคัญของประเทศไทยในการยุติวัณโรค และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการแพร่กระจายของ
เชื้อ รวมถึงอาจทำให้เกิดวัณโรคดื้อยา จังหวัดเชียงรายเป็นจังหวัดที่มีพื้นที่ติดชายแดนประเทศเมียน
มาร์และประเทศลาว ทำให้มีการเคลื่อนย้ายประชากรเข้ามาอยู่อาศัยเป็นจำนวนมาก ส่วนใหญ่
ประชากรกลุ่มนี้คือ ผู้ที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ ผู้ไร้สัญชาติหรือผู้ที่มีเอกสารไม่สมบูรณ์ ทำให้เข้าถึง
บริการสุขภาพล่าช้า ส่งผลให้ประชากรกลุ่มนี้ที่ป่วยด้วยโรควัณโรคมีการเริ่มต้นการรักษาวัณโรคล่าช้า
การศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาความชุกและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการรักษาล่าช้าของ
ผู้ป่วยวัณโรคปอดในกลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะและสิทธิในจังหวัดเชียงราย โดยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ
ในรูปแบบการศึกษาแบบภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่างคือผู้ป่วยวัณโรคที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ ซึ่งขึ้น
ทะเบียนรักษาในโรงพยาบาลในจังหวัดเชียงราย ระหว่างวันที่ 1 ตุลาคม 2566 ถึง 31 ธันวาคม 2567
จำนวน 166 ราย เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่ออธิบายลักษณะทั่วไปโดยใช้สถิติ
พรรณนา และความสัมพันธ์โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยโลจิสติกพหุคูณที่ความเชื่อมั่นร้อยละ 95
(95% CI)

ผลการศึกษา พบว่าเป็นเพศชายร้อยละ 57.83 อายุเฉลี่ย 55 ปี ไม่ได้เรียนหนังสือร้อยละ
64.76 ความชุกของการรักษามากกว่า 30 วัน ร้อยละ 63.25 ค่าเฉลี่ยวันที่เริ่มรับการรักษาหลังจาก
แสดงอาการ 93 วัน จากการวิเคราะห์แบบพหุตัวแปรพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการรักษาล่าช้า
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ ทักษะติดต่อวัณโรคในระดับต่ำ ($OR_{adj} = 3.71$
95% CI = 1.41-9.78) และพฤติกรรมการไม่เข้ารับบริการที่สถานอนามัยใกล้บ้าน ($OR_{adj} = 5.13$
95% CI = 1.84-14.31)

จากผลการศึกษาเสนอแนะให้ดำเนินงานเชิงรุกในกลุ่มคนที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ รวมถึงกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านที่ไม่มีสัญชาติไทย โดยการคัดกรองเชิงรุกในชุมชน การจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับวัณโรค และการสร้างความร่วมมือเครือข่ายในพื้นที่ เพื่อให้ผู้ป่วยเข้าสู่ระบบการรักษาโดยเร็ว ลดความชุกของวัณโรคและการแพร่กระจายของโรคในพื้นที่ชายแดนอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: วัณโรค, ลำไส้, บุคคลที่มีปัญหาสถานะและสิทธิ

Thesis Title	Prevalence and Factors Associated with Delayed Treatment of Pulmonary Tuberculosis among Stateless People, Chiang Rai, Thailand
Author	Kasesuda Denben
Degree	Master of Public Health (Border Health Management)
Advisor	Assistant Professor Pamornsri Inchon, Ph. D.
Co-Advisor	Assistant Professor Phitsanuruk Kanthawee, Ph. D.

ABSTRACT

Tuberculosis (TB) remains a communicable disease that poses a significant global public health challenge. Delayed treatment of TB is a major issue in Thailand's efforts to eliminate the disease and is a key factor contributing to its transmission and the potential emergence of drug-resistant TB. Chiang Rai Province, located along the borders of Myanmar and Laos, has seen a movement population. These groups primarily consist of individuals with legal and citizenship issues, stateless persons, or those with incomplete documentation that is stateless person. These conditions result in delayed access to healthcare services, leading to postponed initiation of TB treatment among TB-infected individuals in this population. This study aims to investigate the prevalence and associated factors of delayed pulmonary TB treatment among individuals with legal and citizenship issues in Chiang Rai Province. A quantitative cross-sectional research design was employed. The study population included 166 TB patients with legal and citizenship problems who were registered for treatment at hospitals in Chiang Rai between October 1, 2023, and September 30, 2024. Data were collected using a structured questionnaire and analyzed using descriptive statistics to describe general characteristics and multiple logistic regressions to assess associations, with a 95% confidence interval (95% CI).

Study results showed that 57.83% of participants were male, with an average age of 55 years. A total of 64.76% had no formal education. The prevalence of

treatment initiation delays exceeding 30 days was 63.25%, with an average delay of 93 days from symptom onset to treatment. Multivariate analysis identified two statistically significant factors associated with treatment delays ($p < 0.05$) : Having a low level of attitude toward TB (Adjusted OR = 3.71, 95% CI = 1.41–9.78), Not utilizing services at nearby health centers (Adjusted OR = 5.13, 95% CI = 1.84–14.31)

Based on the findings, the study recommends proactive interventions targeting individuals with legal and citizenship problems, as well as non-Thai nationals from neighboring countries. These interventions include community-based screening programs, educational campaigns about TB, and fostering collaborations among local health networks. The goal is to enable timely access to TB treatment services, thereby reducing TB prevalence and transmission effectively in border areas.

Keywords: Tuberculosis, Delay, Stateless People

